

ביקור בסטודיו של מאיה ז"ק: המוטציה שנוצרת מהשילוב של זיכרון ומידע

יום שישי 08 באוקטובר 2010 03:00 מאת: אלי ערמון אזולאי | צילום: אורי גרשוני

תגיות: [ביקור סטודיו](#), [מאיה ז"ק](#), [מאיה זק](#)

מאיה ז"ק מתאימה את דירתה לצורכי האמנות שלה ולעיסוקה הנרחב במושג הבית. גלילי הנייר השוכנים בדירה מאיימים להתרחב ליצירות עתידיות, אבל כאשר היא עובדת בפורמטים גדולים היא יוצאת החוצה

הסטודיו של האמנית [מאיה ז"ק](#) נמצא בדירתה במרכז תל אביב, ובאופן משלים בעבודת הסטודיו עצמה וכן ביצירותיה היא עוסקת רבות במושג הבית ועל כן לא פעם מיטשטשים הגבולות בין השניים. עם זאת, מושג הבית של ז"ק רחוק מביתה שלה והוא ניזון מאסתטיקה שכמעט נכחדה של תקופה רחוקה, זו של יהודים ממעמד בורגני בגרמניה של שנות ה-20 וה-30.

דירתה של ז"ק, בת 33, כוללת שלושה חדרים והיא מאורגנת לפי צורכי הסטודיו. ז"ק, הגרה באותה דירה כבר שנים רבות, מיקמה את חלל העבודה בכל חדר בדירה ולאחרונה מצאה לנכון לעבוד בחלל הגדול ביותר של הדירה, שבמקור אמור לשמש סלון והוא גם נושק למטבח הפתוח. ז"ק ידועה בעיקר בזכות עבודתה בנייר, המשמש לה חומר גלם לרישומים, פסלים ומיצבים. ואולם, היא מתרכזת כעת בסטודיו ביצירת סרטים. מכיוון שהיא מצויה בשלב העריכה המתבצע במחשב הסטודיו אינו נראה כזירת עבודה.

בפינת החדר עומדים גלילי נייר רבים בגבהים משתנים ועל שידת מדפים נערמים ניירות בעוביים וגוונים שונים. תוך כדי התבוננות בהם קשה שלא לחשוב על פוטנציאל ההתרחבות שלהם. כך, לדוגמה, במיצב "חדר קריאה", שהציגה ז"ק ב-2009 בבית ביאליק בתל אביב, נכללו ערימות נייר שפרחו מהמדפים ואיימו להשתלט על החדר. "עכשיו אני נוטה לא לעבוד על פסלים פה", היא מסבירה. "אני מנסה לשמור על אמות מידה אנושיות בבית, במידת האפשר. אני משתדלת לצאת החוצה אם נכנס תקציב שיספיק לכך". במקרה של העבודה "ניירות עבודה", שהוצגה בבית טיכו בירושלים, היא שכרה חלל מחוץ לבית כדי לעבוד באופן חופשי בקנה מידה גדול.

ועם זאת, היא מספרת שהיא מאוד אוהבת לעבוד בבית, בעיקר על פורמטים קטנים: "אני מתגעגעת לרוגע שהעבודה ברישום מעניקה לי. במשך חודשים לפני הצילומים של הסרט האחרון עבדתי על 'סטורי בורד' ורשמתי הרבה סקיצות". סרט אחד עוד מצוי בהליכי עריכה ואילו הסרט השני "אמא כלכלה" מוצג בימים אלה [בגלריה אלון שגב בתל אביב](#) כחלק מתערוכתה "חדר מגורים", ולצדו תצלומים ממוחשבים בתלת ממד.

קשה לה לאפיין את המשיכה המסוימת שלה לבית כרעיון, אך היא מספרת כי היא נמשכת מאוד לאסתטיקה המוקפדת שאיפיינה את מרכז אירופה ומזרחה, ובמיוחד את המעמד הבורגני, עד מלחמת העולם השנייה. היא נזכרת בביקור שקיימה עם אחותה ואביה בפאתי כפר נידח בסלובקיה, שם גדלה סבתה. "הגענו לבית שהיה שלה ואני זוכרת את זה כחווייה מעצבת ומזרחה גם יחד. התכווננו לפגוש מרחב אינטימי וקרוב במידה מסוימת אבל האדם שחי שם לא רצה שניכנס ויכולנו להסתכל רק מבחוץ. הסתובבנו בחצר. עכשיו בדיעבד אני מבינה שהסרט מתקשר לביקור הזה, לניסיון לבדות פיסת מציאות". המאמץ לתת מענה ויזואלי לניסיון שהיא מתארת מופיע גם ב"אמא כלכלה" אבל קיים באופן משמעותי יותר בתהליך העבודה על התצלומים המעובדים המוצגים בתערוכה.

מאיה ז"ק: "עניין אותי להבין משהו דרך המפגש עם גרמניה - משהו על ההיסטוריה בכלל ועל ההיסטוריה היהודית בפרט"

"חיפשתי יקה שיוכל לספר לי על בית ילדותו בברלין לפני מלחמת העולם השנייה", מספרת ז"ק. לצורך כך היא ריאיינה חמישה אנשים מבוגרים ולבסוף התמקדה באחד מהם - "אדם בן 86 שאותו תיחקרתי במשך תקופה על פרטי פרטים. בהתחלה הוא לא הבין מה אני רוצה, אך נראה לי שבהמשך הוא החל להבין". הסדרה מורכבת מארבעה חדרים המאפיינים את הדירה: "כל הפרויקט בנוי לפי הזיכרון המשתבש של אותו יקה. במובן מסוים, זו היתה פעולה אגרסיבית שלי לחדור לו למוחו ולזיכרון ולאחר מכן לעבוד על הפערים בין מה שהוא זכר בצורה חדה וברורה לבין דברים שהוא לא זכר או לא הזכיר, והייתי צריכה לחשוב כיצד אייצג את החורים בזיכרון".

על עבודה זו זכתה ז"ק השנה בפרס עדי להבעה יהודית באמנות. בנימוקי הזכייה כתבו השופטים: "היצירה עוסקת בפליטות ובעזיבה של מקום כשבר, אך גם באפשרות של תיקון השבר על ידי המעשה האמנותי המתחקה אחרי הזיכרון ואף ממלא את הפערים שיוצרת השכחה". העיסוק של ז"ק בנושא זה מצביע על מורכבות החוויה של אדם הנעקר או נאלץ לעזוב את ביתו שלו, היוצרת מצב קיצוני של זיכרון, שמשתנה ומתעצב בהתאם למרחק הפיסי וכן ביחס לזמן הנוקף. "מעניינת אותי המוטציה שנוצרת מהשילוב של זיכרון ומידע", אומרת ז"ק.

על שולחנה מונחים כמה ספרים העוסקים ביהדות גרמניה. כחלק מהניסיון לשחזר ולמלא את החורים שהתגלו בזיכרוננו של המראיין נדרשה ז"ק לבצע תחקיר מקיף. הוא עסק בארכיטקטורה הפנימית של הדירות באותה תקופה באזורים מסוימים בברלין, ריהוט הבידרמאיר שהיה מזוהה עם התקופה, מערכת כלי מטבח ועוד. "אין לי משפחה גרמנית", מתוודה ז"ק, "אך עניין אותי להבין משהו דרך המפגש עם גרמניה - משהו על ההיסטוריה בכלל ועל ההיסטוריה היהודית בפרט".

Living Room 2", 2010"

עבודה נוספת הקשורה להיסטוריה ולאוצר המלים של הזיכרון היהודי נעשתה בעת שלימדה בתיכון אלון לאמנויות ברמת השרון והוצגה בתערוכה "מיהו יהודי" בבית התפוצות בתל אביב. "החלטתי לעשות פרויקט עם התלמידים, שהיה סוג של ניסוי בהעברת ידע", היא מספרת. היא לקחה דימוי קטן של אנה פרנק ורשמה אותו בקווים קטנים, כשהיא עוצרת בכל כמה סנטימטרים בעזרת סרגל. את הדימוי המקוטע והמקווקו של אנה פרנק העבירה ז"ק לתלמידים עם סט של הוראות יבשות. כך רצתה בין השאר "להתייחס למערכת הפדגוגית המכבסת את הדימויים ואת האיקונות האלה". בעבודה זו גם עלה העניין של הרישום שבא ממקום של תיעוד כשהוא מלווה באלמנט הצורב שלו, זה שעוסק בעובדות ובמרקם חיים של אנשים".

חומר ראשוני והכרחי

מיקום: מרכז תל אביב
זמן: תשע שנים
גודל: 20 מ"ר

הרישום נתפש בעיני רבים כמדיום מינורי וכך גם הנייר כחומר, אלא שאצל ז"ק שניהם תפסו מקום של כבוד מתחילת דרכה. "הנייר הוא חומר יבש וביורוקרטי והוא גם חומר הנשא אינפורמציה", היא אומרת. "אני אוהבת את הרעיון הזה בעולם הפרה-דיגיטלי, הוא חומר שמתכלה ואף מסגיר את הזמן שעבר. בציור למשל יש אפשרות ליצור אפקטים המתעתעים בצופה ואילו רישום הוא מדיום יותר ישיר וחשוף וקשה להתחבא מאחוריו. הוא מכיל כל סימן של טריות וראשוניות ועם זאת הוא גם יכול להיות קונסטרוקטיבי והכרחי".